

Çevre ve Ekoloji Hareketi Avukatları Üzerine Düşünmek 1 : Kapitalizm Koşullarında Kapitalizm Dışı Rüyalar Görmek

Avukatlar ekoloji mücadelesi içinde farklı biçim ve veçhelerde roller üstlenmiştir. Avukatlar, kimi zaman bir aktivist rolü oynadığı gibi kimi zaman da tüm bir sürecin hafızası olarak mücadelenin bileşeni olmuştur. Hareketlerin içinde alınan rol ve pozisyonların, farklı kimliklerin bir araya gelmesi, avukatların kimlikleri arasında çatışmalara da neden olmuştur. Gerektiğinde avukat olmak, gerektiğinde bir eylemci olmak zor ve dengesinin kurulması çaba ve özen isteyen süreçler olarak tarif edilmiştir. İki çatışan kimlik arasında daimi bir gerilim bizzat avukatlığı bir toplumsal kimlik olarak örgütleyen toplumsal ilişkiler tarafından da yeniden üretilmiştir. Toplumsal mücadele pratiklerinin önüne avukat kimliğiyle çıkmamak için çalışan avukatlar olduğu gibi, bu mücadelelerle daha pragmatik ilişkiler kuran avukat tipolojileri de bu süreç içinde var olmuştur.

Tam bir özgecilikle hareket etmenin zorluğu ve statü mesleği olarak ön plana çıkan avukatlığın yarattığı tahrifatı, toplumsal bir özne olma arayışıyla dengelemek için gerektiğinde kendi özverisini gizleyen, özverisini her daim içinde var olduğu topluluğa dayatmayan avukatlık biçimleri olduğu gibi kendi varoluşunu statüsü ile göstermeye çalışan avukatlık modelleri de olmuştur. Ekoloji mücadelesi içinde yeni bir toplumsal inşa projesinin bileşeni olarak var olmaya çalışan avukatlık arayışlarının zor ve meşakkatli biriktirme süreci, mücadelenin sadece cephenin karşısında duran şirket ve idareye karşı verilen bir mücadele olmadığını göstermektedir. Yeni bir toplumsallaşma biçimi iddiasını ortaya koymak adına avukatlık mesleği hem kendi varlık zemini olarak görülen statükoculukla hem de benmerkezcilikle de mücadele ederek varlığını yenilemeyi deneyimlemelidir. Bu sürecin başarılı olup olmadığını bugünden yarına karar vermek için erken bir değerlendirme yapmamak gerekir. Ancak Bergama sürecinden bugüne ekoloji mücadelesi içinde yer alan avukatların, mesleğin nasıl yapılması gerektiğine dair deneyimleri bir dolu özgün birikim, hafıza, deneyim ile doludur. Bu deneyimlerin toplumsallaştırılması, benmerkezcilik süreci biçimlerinin özeleştirisinin verilmesi, kendini ön plana almadan, ismini gazete sayfalarında aramadan, kolektif bir varolma biçiminin yaratılması yeni bir toplumsallaşma pratiği için gereklidir. Bu arayış, avukatlığı bir tür statü mesleği olarak görülmesinin de panzehiri olabilecektir.

Ekoloji direnişleri içinde özveri ile yer alan avukatların yaşadıkları sorun ve deneyimler sadece avukatlık mesleğinin kişiliklerde yarattığı statü tahrifatı ekseninde değerlendirilmez. Ama aynı zamanda avukatlık mesleği ile ilgili deneyimler, ekoloji mücadelesi alanında var olan örgüt ve kişilerle de biçimlenmiş ve şekillenmiştir. Bu kişi ve örgütler arasında kurulmaya çalışılan dengenin tahterevallisi olarak görülen ya da kendini kimi zaman bu role iten “avukatlık” eylemi başarıları ve başarısızlıkları ile bu mücadelenin faili olduğu kadar mağduru da olabilmektedir. Yaşanılan başarılı deneyimler kadar başarısız deneyimler genel olarak avukatın sosyalleşme biçimleri ve siyasal konumlanması ile yakından ilgilidir. Avukatlık kimliğinin siyasal süreçler içinde getirdiği avantajlar kimi zaman, “avukatlık” eyleminin yapılması sürecinde bir dezavantaja da dönüşebilmiştir. Gerçek deneyim ve birikimler bu salınımlar üzerinden şekillenmiş ve şekillenmektedir. Bu anlamıyla ekoloji mücadelesi içinde avukatlık bir iş değil bir eylem biçimi haline gelmelidir. Bu eylem biçimi üzerine yoğunlaştığımızda da kişiler ve klişelere sıkışmadan daha özgül bir süreç analizi yapma olanağına kavuşabiliriz.

Bu anlamıyla bu özgüllüğü değerlendirmenin salt avukat olarak süreç içinde yer alanlara yöneltilmiş bir eleştiri ve özeleştirisi olmasından öte, ekolojik krizin belli bir tarihsel dönemini, özneli özelinde anlama çabasına yönelik olduğunu görmek gerekir. Bu yönüyle Türkiye’de ekolojik krizin derinleşmesi süreci sonrasında Türkiye ekoloji mücadelesi içinde oluşan iki tür avukatlık eğilimiyle ilgileneceğiz. Ama vurgulamak gerekir ki, bu eğilimler ne ekolojik krizin zorunlu sonucudur ne de salt Türkiye’de derinleşen sivil toplumcu muhalefetin etkisinden bağımsızdır. Şimdi belli bir tarihsel bağlamı anlamı çabasına ait kategoriler olarak iki avukatlık eğilimi inşa etmeye çalışacağız. Bu inşa çabasının bir dönemi anlama pratiğiyle ilgili olduğunu tekrar belirtmek gerekir. Peki tarihsel bağlamına sadık kalarak ekolojik kriz ortamında ortaya çıkan iki tür avukatlık eğilimden söz etmenin mümkün olacağına değindik.

Neydi peki bu eğilimler: Biri, “çevre avukatları” diğeri ise, “çevre hareketi avukatları”.

Bu ayrım hem mücadeleye bakış açısıyla ilgili bir ayrımı hem de yaşamın ve avukatlığın örgütlenmesiyle ilgili bir ayrımı işaret ediyor. Ancak bu iki ayrımın birbirine dönüşme potansiyelini de reddetmeden ve kategorik bir ayrım yaptığımızı tekrar söyleyerek ilerlemekte yarar var. Aynı zamanda belirtmek gerekir ki, kategorik olarak yapılan bu ayrım içinde hangi kümede yer alacağımıza tarihsel pratiklerimiz, mücadele içinde konumlanışımız, kişisel ve

toplumsal seçimlerimiz yol verecektir. Bu iki kategorinin şurasına ya da burasına birilerini sıkıştırmak adına değilse de önümüzde duran seçeneklerin tarihsel olarak biçimlenme tarzına işaret edebildiğimiz ölçüde, yaşam bizi kapitalizmin rüyaları dışında rüyalara yönlendirebilecektir.

Efendi Köle Diyalektiği

Doksanlı yıllar sonrasında artan ekolojik sorunlar pek çok avukatı bu sorunları gündemine almaya itti. Bu sorunlar karşısında oluşan duyarlılık ekseninde avukatlar ya tek başına ya da belli bir toplumsal grupla, ekolojik sorunlara, şirketlerin yıkıcı politikalarına, devletin ekoloji politikalarındaki antidemokratik tutumlarına karşı tavır geliştirdiler.

Ekolojik sorunları hem kişisel hem de toplumsal olarak gündemine alan avukat kümesinin homojen bir yapı olarak gelişmediğini ya da belli bir toplumsal sınıfla ilişkilendirmenin güç olduğunu görmek gerekir.

Bu yapının içinde bir grup, ekoloji mücadelesi içinde kendini çevre avukatı olarak tanıtan ya da kendisinin böyle tanınmasına kamuoyunun olanak tanıdığı avukatlardı. Genelde bir grup, topluluk, örgütlü bir küme adına değil de, avukat kimliği üzerinden ve çevre sorunlarına duyarlılık örgütleyen avukat kimseler olarak beliren söz konusu çevre avukatları, kendilerini doğanın avukatı olarak tanıttılar. Doğa adına konuşmaya başladılar. Onların doğa adına hareket etmesinin tek referansı kendi değer yargıları ve değerleriydi. Ağaçların, kuşların, böceklerin avukatıydı onlar. Bir süre sonra yaygın medya da çevre avukatı olarak anmaya başlamıştı bu avukatları.

Bir de belli bir çevre örgütlülüğü içinde yer alan, avukat kimliğini geri plana iten, avukatlığın getirdiği ayrıcalıkları bir statü, potansiyel iş çevresi olarak görmeyen bilakis örgütlü bir çevre hareketi içinde kendini diğer mücadele arkadaşlarıyla da eşitlemeye çaba harcayan bilgisini bir iktidar aracı haline getirmeyen temsil ettiği yapıların isimlerini statü ve titrinin uzantısı olarak lanse etmeyen bir avukat etiği de doğuyordu.

Bu iki farklı uç bazen bir arada bazen farklı alanlarda ama çevre mücadelesinin içinde yer aldı. Bu iki avukat tipolojisi, aynı zamanda, ortaya koydukları toplumsal projenin de somut tezahürleriydi. Bir yanda avukat olmanın ayrıcalığını, çevre mücadelesine verdiği katkıyı toplumun her daim ona hissettirmesini bekleyen, kendi önemini aşırı abartan, ilgi odağı olmayı önemseyen ve bu anlamda da şahsını mücadele içinde kimi zaman biricik sayan, teknisyen, -bilerek veya bilmeyerek- verdiği mücadelenin köklerini sarsacak bir avukatlık anlayışı çeşitlendi, arttı. İşte kendini çevre avukatı olarak görenler kümesinde ben bunları sayıyorum.

Diğer yanda ise, “çevre avukatı” olma ayrıcalığını kendine bahşeden bu megaloman profilin hegemonyasının gölgesinde büyüyemeyen –fakat cılız da olsa, var olan- “çevre hareketinin avukatları” ortaya çıkıyordu. çevre ve ekoloji hareketi avukatlarının bir arada durma ihtiyacı da tam da kolektif üretme, yeni bir meslek etiği, toplumsal ahlak ve devrimci bir ekoloji pratiği yaratma iddiasından beslendi. “çevre avukatlığı” karşısında, “çevre ve ekoloji hareketinin avukatı” olarak konumlanmanın zor, meşakkatli, bir defa yapılmakla tükenmeyen bir sürecin avukatlığı olduğunu her gün daha iyi anlıyoruz. “çevre Hareketi Avukatlığı” üzerine tartışmaya geçmeden önce, belirleyici bir eğilim olan “çevre avukatlığı” üzerinde durmak gerekecektir.

1) Çevre Avukatlığı

Avukat, kapitalizmin doğduğu andan bugüne kadar sermaye toplumu için özgül roller üstlendi. Düzenin kendi koyduğu kurallara kimi zaman sermayeyi, kimi zaman devleti bu kuralların içine davet etti. Avukatların işlevi tekil olarak bununla sınırlı görülebilir. Ancak toplumsal mücadele içindeki rolleri farklılaşmaktadır. Hak mücadelelerinin zenginleştiği yirminci yüzyıl sonlarından itibaren, denetimsizlik üzerinden daha fazla büyüyen sermaye karşısında ya da yanında, özgül roller üstlendi. Avukat, burjuva toplumunda, hukukun dolambaçlı dilini tercüme eden, hukuk yaratan var olan hukuku uygulanır kılan veya farklı toplumsal çıkar gruplarından birisi lehine hak arayan bir işlev edindi. Tam da bu bağlamda çevre avukatının özgün ve bir o kadar da kapitalizme özgü bir işlevi daha vardı: Kapitalist değerlerin taşıyıcısı olmak. Belki de düşünsel yönüyle çevre avukatlığı hiç de yeni değil. çevre avukatlığı, belki de kapitalizmin nüfus sorununu gündeme getirdiği ve doğanın düzeni için sömürünün bir zorunluluk olarak toplumsallaştığı sürece kadar köklenebilir. çevre avukatlığı, yukarda andığımız gibi, gücünü doğa adına konuşma kudretinden alır. Doğa adına konuşmak, toplumsal olarak edinilen konumunun da doğal, evrensel olduğu kabulünü pekiştirir. Böylece, doğa adına konuşmaya başlayan avukat, iyi saydığı her şeyi doğa adına yapmaya başlamıştır.

Marks, Kapital’de kölelik düzenini doğallaştıran sömürü sistemi içinde avukatın kimi zaman aldığı pozisyonu, 19 Aralık 1859 tarihinde New-York’ta yapılan bir mitingte, O Connor adlı avukatın “Güneye Adalet” sloganı altında yaptığı konuşmaya atfen ortaya koyar:

“Büyük bir alkış tufanı arasında, ”şimdi baylar”,” diyor, “”zenciye bu köle durumuna koyan şey, doğanın kendisidir. O kuvvetlidir ve çalışma gücüne sahiptir ama, bu gücü yaratan doğa, ondan, hem yönetme yeteneğini ve hem de çalışma isteğini esirgemiştir.”(alkışlar)“Bunların her ikisi de ondan esirgenmiştir. Ve ondan bu çalışma isteğini esirgeyen doğa, bu isteği zorla yaratacak, hem kendisi ve hem de onu yönetecek efendisi için yararlı bir yaşam sürebileceği bir ortamda hizmet etmesini sağlayacak bir efendi ihsan etmiştir. İnanıyorum ki, zenciye doğanın uygun gördüğü durumda bırakmak, kendisini yönetecek bir efendi vermek asla adaletsizlik değildir. Karşılıklı olarak onu çalışmaya zorlamak ve onu yönetmek, hem kendisi ve hem de toplum için yararlı duruma getirmek yolunda emek ve yeteneğini harcayan efendisine hakkı olan bir karşılık vermeye zorlamak, haklarından herhangi birisini elinden almak demek değildir. “

Doğa adına söze başlayan avukatın durumu, meslektaşları olan O’Connor’dan farklı değildir. çevre avukatı HES’lerin doğanın düzenine karşı olduğunu söyleyerek bunlara karşı olabilir ama yine aynı avukat, doğanın yıkım ve rekabete açık olduğunu söyleyerek pek ala bir HES davasında avukatlık da yapabilir. Doğanın mutlak düzeninin insanlar tarafından bozulamayacağını savunarak GDO’lara karşı olabileceği gibi, yine aynı avukat doğanın mutlak düzeninin artan fazla nüfus nedeniyle bozulabileceğini ve bu nedenle de bu düzenin bozulmaması için GDO’lara izin verilmesi gerektiğini savunabilir. Bu bağlamda sözün meşrulaştıracağı referans noktası toplum dışında verili bir gerçek olarak ortaya konulduğu her anda avukatın pozisyonu çeşitlilik gösterir. Sözü söyleyen avukat tüm meşruiyetini de bu sözü kendisinin söylemesinden alır.

Profesyonel Çevre Avukatı

Avukat, doğa adına konuşarak avukatlığını yaptığı sürece onu bağlayan hiçbir toplumsal değer sistemi kalmayacağı gibi kendi toplumsal gerçeği de tüm değerler sisteminin üzerine çıkıverecektir. Bu yönüyle çevre avukatı, alameti farikasını, kendi verili toplum anlayışından almasına karşın, bu gerçeği doğanın düzeni olarak yansıtabilme gücünden alır. Bu yönüyle de verili toplumsal ilişkiler ağı içinde hangi toplumsal örgütlülüğe dahil olursa olsun, kısa süre içinde pek çok birbiriyle toplumsal açıdan çelişkili görünen pozisyon alabilir. Bir bakarsınız çevre Bakanlığı’nda çalışır, bir bakarsınız bir termik santral şirketinde danışman olur. Bir bakarsınız bir ekoloji örgütüne üyeyken, iyi bir iş olanağı olarak gördüğü şirketlerin çevre mevzuatından doğan sorunlarını çözmeye çalışan bir avukatlık ofisinde şirketlerin avukatı olur. Bu iki geçiş arasında pek de sıkıntısı olmaz. Sivil toplumun serbesti sistemi içinde avukat, kendinden menkul saydığı değerler sistemi içinde işini iyi yapmakla sınırlı bir değerden öte bir gerçekle kendini bağlı hissetmez.

Kısa bir süre sonra şöyle demeye başlar profesyonel çevre avukatımız, “Şimdi, tıpkı köle gibi ücretli emekçinin de, kendisini işe koşacak ve yönetecek bir efendiye sahip olması gerekiyor. Ve bu efendi-köle ilişkisinin varlığı kabul edilince, ücretli emekçiyi, hem kendi ücretini ve hem de kendisini yönetme ve denetleme işi için, ya da “onu yönetmek, hem kendisi ve hem de toplum için yararlı hale getirmek yolunda emek ve yeteneğini harcayan efendisine bir karşılık olarak, denetim ücretlerini de üretmeye zorlamak çok yerinde bir şey olur.” Bu anlamıyla da çevre avukatı açısından verili düzenin dayattığı ahlaki kriterler dışında kriterler koymak, edindiği felsefi temel itibarıyla mümkün değildir. Onun için yaptığı avukatlık, artık sadece bir iş. Tüm değerlerden soyutlanmış bir iş. İş alan eğer patronuysa o patronu adına işini en iyi şekilde yapmak zorunda hisseder. Ama bu bir sorumluluk dışında bir yaşam tarzına dönüşür. Köle gibi düşünmek ve yöneticisinin ona bahsettiği statü için de çalışmak. Efendisini mutlu ettikçe kendisinin mutlu olacağını öğrenmiştir. Bu nedenle efendisinin çevre davalarında şirketleri temsil etmesinden duyulan anlık rahatsızlık, onu mutlu ettiğinde mutlu olacağını bilme histerisi tarafından bastırılır. Bu bir kez yaşam tarzına dönüştüğü anda, toplumsal düzende eşitsizlikler de mutlaklaşır. çünkü, köle efendi ilişkisi çoktan doğallaşmıştır. Bir yanı sıra bu düzenin yarattığı rahatsızlık ama diğer yandan bu rahatsızlığın varlığı üzerinden kendi varlığını tanımlama gerekliliği arasında salınan conatus’uyla yaşar gider. Onun ahlakı işini iyi yapmakla sınırlıdır. Avukatı sınırlandıran tek sınır da zaten budur. Vekalet sözleşmesi. Özen yükümlülüğüne uygun davranmak.

Gönüllü Çevre Avukatlığı

İşte bu profesyonel çevre avukatlığı ile düşünsel olarak aynı düzlemde bulunan gönüllü çevre avukatları da vardır. Bu yönüyle çevre avukatlığının iki görünümüyle karşı karşıya kalırız. Biri profesyonel çevre avukatı, diğeri ise gönüllü

çevre avukatıdır. Gönüllü çevre avukatının ortaya koyduğu etik ise, “ben olduğum için çevre mücadelesi var” a kadar uzanır. Ekoloji sorunu yaşanan bölgeden vekalet aldığında, çevre ve ekoloji hareketinin vekaletini aldığını düşünmeye başlar. Önemli olanın açacağı davaları kazanmak olduğunu düşünür. Ekoloji sorununa karşı dağıtılan bildirilerden daha değerli sanır hazırladığı dava dilekçesini. Bu nedenle mücadelenin avukatlıkla ilgili araçları dışındaki araçları onun için çok da kayde değer olarak görünmez. Tüm süreç, açacağı davasının altlığı gibi kurgulanırsa, idealize ettiği dava süreci için hazırlıkları tamamlamış sayar. Gönüllü çevre avukatımız, vekaletini aldığı yurttaşlarla genelde para pul ilişkisi kurmamaya özen gösterir. Gerçekten de bu gönüllü olarak yapar. Bir maddi beklentisi olmadığını ısrarla vurgular. Defalarca bunu hatırlatacak imalarda bulunur. Mücadeleye bu yönüyle önemli bir katkı koyduğunu düşünür. Belki de öyledir. Gönüllü olarak bu mücadelelerin yürütülmesi oldukça değerlidir. Hiç de azımsanacak bir katkı değildir. Bu nedenle ısrarla, dava süreçlerini vurgu yapsa da davaların toplumsal mücadele tarafından kazanılacağını görür. Ama o toplumsal mücadelenin en önemli aktörü olarak da görür kendisini. Bir yönüyle tüm yolları açmıştır. Hareketin akli gibi hissetmeye başlar. Toplumsal bir gücün üzerine konuşmayı çok sever. Toplumsal başarısının yegane ölçütü de davaların kazanılmasıdır. İşte gönüllü çevre avukatımızı, profesyonel çevre avukatıyla yakınlaştıran ve aynı kümeye sokan da bu algılama halidir. Avukatın dünyasında davası ve yaptığı bir iştir. Avukatlık, bir toplumsal eylem değildir, teknik ve profesyonel bir avukatlık hizmetidir. Tüm süreci de avukatlık ilişkileri etrafında okur. Davalar kazanıldığında ve yargı kararları uygulanmadığında da “ben elimden geleni yaptım, bu kararları uygulatacak toplumsal ilişkileri de siz yaratacaksınız” deyiverir. Ondan belki de beklenilenin bu olduğunu görür. Ne de olsa, beyaz yakalıların iteklendiği yere iteklenmiştir. Kürsü alan, dilekçe yazan, söz üreten ve bu anlamıyla da tüm hareketi belirlediğini düşündüğü bir konumadır avukatımız. Ama tam da bir dışlanma biçimidir bu. Avukata söz üretme gücü dilekçesiyle sınırlı bir alanda tanınsa da onun dilekçesi kimi zaman hareketin sözü haline geliverir. Bir anlamda avukat, sözüyle dünyaları değiştireceğine inanır. Öyle parlak bir ifade bulmalıdır ki hem yargıyı ikna etmeli, davasını kazanmalı hem de müvekkillerini ya da kamuoyunu büyülemelidir.

Ama beklenen, bir davanın kazanılıp kazanılması mıdır, yoksa bir toplumsal mücadelenin başarılı olması mıdır? Sorusunu hiç gündemine taşımaz. Bir davanın kazanılması bir toplumsal mücadelenin başarılı olacağı anlamına gelmez. Belki de davaların kazanılması ve uygulanmaması yüzünden de kimi zaman burjuva hukukuna olan güveni değil topyekun hukuka olan güveni ilga bile eder. Ofisinin duvarlarında çerçevesi uygulanmayan pek çok yargı kararı vardır. Bir kitap olacak kadar yargı kararı almış olabilir. Ama temel uğraşı, dava açmak ve ekoloji mücadelesinin potansiyel özneleriyle müvekkil ilişkisi kurmak olan gönüllü avukatımız, süreç sonunda kendine şu soruyu sormaktan alamaz: “Her şeyi yaptım, binlerce sayfa yazı yazdım, dilekçeler hazırladım, davayı kazandım ama neden olmadı?” Evet, ekoloji hareketi ve ekoloji hareketi avukatlığının sırrı buradan doğru düşünülmelidir. O’Connor’ın kölelere buyurduğundan hareketle düşünmekte yine yarar var.

Kapitalizmin geniş kitlelerden aldığı şey, toplumun kendi kendini yönetme gücünün ellerinden almasıdır. Bu kapitalizm içinde doğal olarak görünür. Herkes yönetici olamaz, der piyasa toplumu. Bu bir kez doğallaşınca da üretenler her daim yönetenlerin talimatlarıyla hareket eder. Evet gönüllü çevre avukatımızın görmediği budur, bir mücadeleyi başarılı kılan şeyin, toplumun yönetici kılınmasından geçtiği gerçeğidir. Bir davayı önemli kılan da budur. Bu yönüyle gönüllü çevre avukatı, kendini toplumsal sürecin yöneteni sandığında, yöneten rolüne soyunduğunda, bu role iteklendiğinde ve bu düzeyler ekseninde de davasının başarılı olmasını beklerse baştan kaybedecektir. çünkü mücadele içinde bir toplumu yöneten sermayedir. Toplumun kendi kararlarını alması ve iktidarı toplumsallaştırma aracını yaratamadığında, hiçbir dava başarılı olamaz. Bir mücadeleyle elde edilmesi beklenen, en asgari durum da budur. Bir toplumun kendi kendini yönetmesi üzerine eylemediği sürece de kendi sorusu etrafında döner durur, gönüllü avukatımız. İş olan avukatlığının verdiği statüyü yeniden üretir durur ve içinde bulunduğu mücadelenin de altında derin bir oyuk açar.

Dayanışma, karşılıklı yardımlaşma, göstermeden yapma gibi değerler üretirken, hukuki eylemi etik ve siyasal bir sorgulamaya tabi tutarak çevre avukatlığını aşan, çevre ve ekoloji hareketi avukatlığına bu bağlamda bir kapı açabiliriz.

2) Çevre ve Ekoloji Hareketi Avukatlığı

İşte bu nedenle şunu sormak istiyorum: Avukatlar, kapitalizm koşullarında kapitalizm dışında bir rüya görebilirler mi? Bu soruya yanıt aramak, elbette ekoloji mücadelesinin gündemine davalarla oturan mesleği de sorgulamayı gerektirecektir ancak asıl yanıtlanması gereken, mesleğin etik değerlerine ilişkin de bir sorgulamadır.

Bu nedenle bir sürecin eylemcisi olmak, avukatı olmak, fikir adamı olmak tek başına yetmez. Her başarılı mücadele sadece sonucundan değil sürecin nasıl örgütlediğinden köklenerek değerlendirilir. Farklı yetenek, ilgi, beceri, deneyim alanlarındaki insanların birlikte bir mücadeleyi, birbirine rağmen değil birbirleriyle geliştirme biçimine bakmak gerekir. Bu nedenle mücadeleye “önderlik etmek” çoğul bir kavramdır. Bu önderliğin içinde, pek çok görünür ve görünmez paydaş bulunur. Ancak avukatların özel bir durumu vardır. Onlar her daim toplumun, basının, devletin gözü önünde roller üstlenebilirler. Bu rollere, bizzat birlikte yola çıktığı topluluk veya süreç tarafından sürüklenebilir ya da rolünü tercih eder. Bunun da çeşitli sonuçları vardır. Kimi zaman bir avukat tüm sürecin her şeyi olarak görebilir kendini, bir sürecin onda başladığı ve bittiği hissine kapılabilir. Muhatapları da böyle bir sanıya kapılabilir.

Bir davanın kazanılması ya da kaybedilmesinin yarattığı toplumsal enerjilerin avukatın dünyasında yarattığı yeni kişilikler de vardır. Ama bu durum, avukatın paranoyak eğilimleri değildir. Bu durum, her daim başarı veya başarısızlığın kaynağını kendinde olduğunu koşullandıran, rekabetçi piyasa toplumunun değerleridir. Bu değerlerden bağımsız değildir yaşanan.

Peki, bu ön saflarda görünür olan avukatlar acaba kapitalizmin yıkıcılığının en uç noktası olarak tezahür eden ekolojik krize karşı nasıl bir toplumsal tahayyüle sahipler? Ya da nasıl bir tahayyüle sahip olmaları gerekir? Ya da şöyle soralım bir de, ekoloji mücadelesinin ön saflarında görünen avukatlar, bu mücadelenin getirdiği toplumsal statü, eşitler arasında birincilik rolü, önemli insanlar kümesi içinde yer aldığı histerisi içinde, acaba kapitalizme daha fazla mı bağlanıyor? Bu soru etrafında bir hareket avukatlığının ne demek olduğunu düşünmeye başlayalım.

Bu anlamda bir hareketin içinde avukatlık nosyonunun somut bir ihtiyaç üzerinden doğduğunu da görmemiz gerekir. Bu tartışma aynı zamanda, doktor, akademisyen, mühendis gibi statü mesleği olan avukatlığın siyaset içinde konumlandırılma biçimiyle ve beyaz yakalıların siyasal özne olarak nasıl konumlandıklarıyla ilişkilidir. Bir avukatı bir köye veya bir kentsel dönüşüm mahallesine bildiri dağıtması için kimse çağırılmaz. Avukat, insanları ikna etmek, konuşmak ve daha özelinde bilen biri olarak kürsü almaya çağrılır. Hiç bugüne kadar, köylülerle birlikte pankart yazarken çekilmiş fotoğrafını facebook’tan yayınlayan avukat görmemiştir. Onun vitrini, kürsüler, ödüller, takdir belgeleri ile doludur. Bu statü dolayımıyla avukat siyaset alanında kendine yer edinir ya da siyaset alanının kendisine tanıdığı yer bu alanla sınırlıdır. Bu durum beyaz yakalının da dramıdır. Okumuş çocuklar belki de bu şekilde iktidarsız kılınır. Kendisine bilen kişi olarak kürsü verilir, söz verilir ama yetki verilmez. Ya da tam tersi de olabilir söz ile birlikte yetki de ona verilebilir. Sorun işte o kürsünün orda kurulmasıdır. Verili toplumsal iktidar biçimin bir kez daha üretilmesidir. Ama ekoloji mücadelesi tam da o kürsüyü ortadan kaldırabildiği ölçüde gelişip, serpilecektir. Konuşan, dinleyen, anlatan, yapan, öğrenen, direnen, düşünen bir hareket içinde, iktidarın sürece katkı verenlerden birinin ya da birilerinin eline geçmesini engellediği zaman gerçek anlamında varlık zeminine yani bir hareket olma gücüne kavuşacaktır.

Çevre ve ekoloji hareketinin avukatı olma iddiası da bir hareketin varlığıyla ilişkilidir. Bir hareket, toplumsal bir örgütlülükle mümkündür. Bu örgütlülüğün ölçeği, bileşenlerinin birbirleriyle ilişki kurma tarzı, siyasal ufku, tarihsel referansları aynı zamanda örgütlülüğün bir harekete dönüşüp dönüşmeyeceğinin de ipuçlarını verir. Toplumsal hareketin, toplumsal düzeni dönüştürüp dönüştüremediği, yeni bir yaşam pratiği doğurup doğurmadığı ise sermayedarların ve devletin her daim elinde tuttuğu yönetim gücüne karşı dirençler yaratıp yaratmadığına bakılarak anlaşılır. Toplumsal bir hareketin siyasal karakteri ise bu direnç noktalarının, toplumun kendini kendini yönetebilecek biçimde örgütlenmesiyle açığa çıkar. Gücün ne beyaz yakalıların (bu anlamıyla avukat teknisyenin) ne de başka bir zümrenin elinde toplanmasını engelleyecek bir hareket içinde bulunan bir avukat, eski düzenin resmi haline gelmiş avukatlığı da sorgulayabilir. Daha açık bir ifadeyle, gelecek adına karar verme gücünün toplumsallaştırılması, bir kitleyi, onun bileşeni kişileri sürekli gelişen bir harekete dönüştürür.

Bir örgütlülüğün, ekoloji kavramını anlamlandırması, bu kavramı tarihselleştirmeye ilişkin bakış açısı aynı zamanda ekoloji mücadelesinin anlamını da değiştirecektir. Avukat, mücadeleyi üretenlerin, mücadeleyi örgütleyenlerin ve aynı zamanda da mücadelenin organik bir parçası olabildiği ölçüde bir hareketle özdeşleşir.

Ne Bir Adım Önde Ne Bir Adım Geride..

Son yirmi yıllık ekoloji mücadelesi pratiğinin yarattığı göreceli etkiye bakarak bu etkinin yeni bir toplumsal projeyi

işaret ettiğini iddia etmek abartılı bir yorum olacaktır. Ekolojik krizin doğrudan bir kitle hareketi yaratacağı beklentisi kadar bir kitlesel tepkinin, kendiliğinden toplumsal harekete dönüşmesini beklemek de iyimserlikten öte teorik bir körlük olacaktır. Evet, bugün dünden daha yoğun bir biçimde ekolojik kriz, etki alanını genişletiyor ve bu sorunla yüzleşen ve uğraşan toplum kesimlerinde görelî bir artış söz konusu. Ancak bu ilgiye bakarak da ekoloji mücadelesinin bir toplumsal hareket olarak açığa çıktığını söylemek zor olacak. Bu mücadelenin toplumsal hareket haline gelmesi, en temelde gelecek hakkında karar verme yetisi ellerinden alınan çıkar çevrelerinin gelecek hakkında karar vermeye yönelik araçlarını, organlarını yaratmasıyla mümkün olacaktır. Kitlesel yok oluş halinin içinde barınan bu kitlesel kurtuluş potansiyeli ancak, iktidarın toplumsallaşmasıyla mümkün olacak gibi görünüyor. O halde, sıkıştığımız bu avukatlık rolü aynı zamanda bir toplumsal hareketin yaratılmamasının hem bir sonucu hem de bir nedenidir. Avukatlığın bir iş olarak, ticari bir hizmet alanı olarak kıymetinin giderek arttığı, buna karşın avukatın da ürettiği hizmetin kıymetine ters orantılı olarak kıymetsizleştiğini bir hareket olma iddiası içinde görmek zorundayız. Gönüllü çevre avukatının tekil dramı ve ona sunulan statünün bir tür değersizleşme ve nesneleşme olduğunu görmemiz yeterli değildir. Bu dramın aynı zamanda bir hareketin yaratılamamasının da bir nedeni olduğunu bilmeliyiz. Aynı zamanda ticari bir mala dönüşen emeğimizin buharlaşıp gitmesinin sorumluluğunun öncelikle beyaz yakalının siyasetle kurduğu ilişkide aranması gerektiğini görmek zorundayız. Eğer bir hareketin avukatlığına soyunacaksak, önce bir hareketin eşit bileşeni olmayı göze almalı ve var olduğunu sandığımız prıprılı apoletlerimizi de söküp atacak kadar cesur ve açık olmalıyız. çünkü bir toplumsal hareket, gücün üretenler tarafından kullanılmasına olanak tanır. Bu anlamıyla güç ilişkilerinin sönümlenmesi için çaba sarf eder. Tam da bugün avukatların da kullanamadığı siyasal güç, üretenler tarafından da kullanılır hale geldikçe bizi yoksunlaştıran ve iş haline gelen avukatlıktan da kurtulmaya başlayacağız. Bir ekoloji hareketi avukatı, yaptığı işi iş olmaktan çıkartabilecek koşullara yönelirse iş denilen mevhumdan da kurtulma olanağını yakalar. Bu tahayyül çok uzakta değil, her gün gördüğümüz termik santral, hes, madenle başlayan ve uzayan onlarca sorun alanının içinde gizli. Bu nedenle eleştiri ve özeleştiri kaçınılmazdır. Aksi takdirde ekolojik krizin ürettiği yoksunluk ve mutsuzluk üzerinden kendi hikayemizi de doğallaştırırız.

*Bu yazı Kolektif Ekososyalist Dergi'nin 16. sayısında yayınlanmıştır.